

Када су тридесетих година упитали Хјуи Лонга, гувернера државе Луизијане, да ли би фашизам икада могао доћи у Америку, његов одговор је гласио овако: „Наравно, само што ће га овде звати анти-фашизам.“

„Анти-фашизам“ на који је алудирао гувернер Лонг стигао је у Србију и устоличен је законом, који је бескрајно фриволна и неодговорна Скупштина Србије недавно усвојила.

Тим законом, прописује се „забрана манифестација, истицање симбола или обележја или било каквог другог деловања неонацистичких или фашистичких организација и удружења,“ (члан 1) а истовремено се забрањују манифестације, истицање симбола или обележја „којима се пропагирају идеје и делатности“ неонацистичких и фашистичких организација и удружења (члан 2).

Чланом 3, закон забрањује производњу, умножавање или складиштење пропагандног материјала или симбола којима се подстичу разни облици мржње или нетрпељивости или се „пропагирају или оправдавају неонацистичке и фашистичке идеје и организације“. Члан 4. иде корак даље, па забрањује умножавање и употребу симбола (претпоставља се и аргумената) „којима се пропагирају или оправдавају идеје, радње или поступци лица за које су та лица осуђена за ратне злочине“

Овде већ долазимо до једне логичке, па и граматичке недоумице. Да ли се полази од претпоставке да је свако лице, које је било осуђено за ратни злочин, на неки начин повезано са фашизмом? Рецимо, ако је тај злочин био почињен у контексту ратова у Руанди (ко су тамо били фашисти: Тутси или Хуту?), или Ираку, Авганистану, или Шри Ланки?

Али ово су ипак поприлично ситничарски коментари који још увек не задиру у суштину ствари. Недостатак овог закона, који боде очи, односи се на саму мету његове забране: у тексту се појмови „фашизам“ и „неонацизам“ уопште нигде не дефинишу. На који начин савестан грађанин, који жели да скрупулозно испоштује закон своје земље и који марљиво настоји да не наруши ни једну од његових одредби, може бити сигуран да је у својим изјавама и поступцима и даље на правом путу?

У законодавству, основни је принцип да законске одредбе морају бити што јасније сваком ко их чита и ко се труди да их испоштује. Правни уџбеници и приручници широм света наглашавају ово правило. Тако, на пример, у „Законодавном приручнику“ државе Јужне Дакоте (једне од САД) стоји следеће: „Темељно начело законодавства је да се на најмању меру сведе могућност погрешног тумачења.“ [1] Али српски законодавац не мора, ако то не жели, да се руководи саветима правника неке од мање познатих и сасвим небитних савезних држава САД. Међутим, ако му је стало до европских интеграција, онда не би требало да се оглуши о то шта на ову тему има да каже „Законодавни водич Европског парламента, Савета и Комисије.“

[2]

А тамо дословце стоји следеће:

„Законски прописи Заједнице биће писани јасно, једноставно и прецизно, тако да ће законодавни акт бити „јасан, лако разумљив и недвосмислен; једноставан, сажет, и без сувишних елемената; прецизан, да не оставља неизвесност у глави читаоца.“ [3]

Приручник европских установа већ у продужетку нас опомиње на врло озбиљне разлоге за примену оваквих стандарда приликом писања закона:

„Ово начело здравог разума изражава такође и опште правне принципе, а то су: равноправност грађана пред законом, у смислу да би закон требало да буде доступан и разумљив свима; правна сигурност, утолико што мора постојати могућност да се предвиди како ће закон бити примењиван.“ [4]

Како закон српске Скупштине пролази у светлу ових класичних правних и здраворазумских принципа? Чинило би се да он, то јест његови сачинитељи, падају већ на првом кораку зато што се у тексту предпоставља нешто што би за сврхе једног правног акта најпре требало дефинисати. Шта су фашизам, неонацизам, њихове идеје, симболи и манифестације? Који је садржај политичких ставова и пракси који се овим законом забрањују? Ако савесног грађанина закон ускраћује за ту веома битну информацију, он не само да му одузима пуну употребу уставом загарантоване слободе изражавања, већ га ставља и у изразито неповољан положај правне несигурности. Ако грађанин не зна каквих ставова и поступака треба да се клони, он ће из предострожности ћутати и своје уставом зајемчене слободе неће уопште ни користити. Зато члан 1. овог закона, где се забрањује активност недефинисаних фашистичких и неонацистичких удружења „којима се на било који начин повређују уставна права или

слободе грађана,“ делује ако не као врхунски цинизам, оно у сваком случају као још један ексер у мртвачком сандуку слободе у овој земљи. [5]

Ако нам је стало да идемо у Европу, онда морамо послушати даље неке практичне савете угледних европских установа, када се ради о писању законских нацрта: „Законски нацрти имају узимати у обзир особе на које се односе, тако да ће им пружити могућност да идентификују без двосмислености своја права и обавезе, као и (права и обавезе) особа чија је функција да законску норму примењују.“ [6]

Ако би се држали оваквих европских ставова, онда је члан 3. закона крајње забрињавајући: „Забрањује се производња, умножавање, складиштење, презентација, величање или на било који други начин ширење пропагандног материјала, симбола или обележја којима се изазива, подстиче или шири мржња или нетрпељивост према слободним опредељењима грађана, расна, национална, или верска мржња или нетрпељивост, пропагирају или оправдавају неонацистичке и фашистичке идеје и организације или се на други начин угрожава правни поредак.“ [7]

У овом члану закона, који се по свом наслову бави контролисањем фашистичке делатности, наједнапут и без упозорења тежиште прелази са пропагирања једне неодређене политичке идеологије на такорећи морално-психолошки терен ширења „мржње и нетрпељивости“. То су појмови који, потпуно у стилу у коме је овај закон срочен, опет остају недефинисани. Пређашње тежиште, „пропагира(ње) и оправдава(ње) неонацистичке и фашистичке идеје и организације,“ готово да се претвара у неку накнадну мисао и све се то заокружује забраном недефинисаних радњи које „на други начин угрожава(ју) правни поредак.“

Неумољиве европске норме, са којима ће српски посланици, судије и поборници овог закона морати да се суоче, и утолико пре уколико им брже буде пошло за руком да Србију стварно поведу путевима европских интеграција, прописују да „тамо где изрази који се користе у законском акту нису недвосмислени, они се морају дефинисати заједно у једном члану на почетку тог акта.“ [8] У одсуству такве дефиниције, наш хипотетички савесни српски грађанин је на великим мукама. Он не може да буде сигуран како ће се неки његов мало јачи или недовољно обазриви коментар у судници протумачити, нити он може унапред да зна да неко задужен за спровођење овог закона неки његов став инацијског неодобравања према некоме или нечему неће узети као доказ кажњиве нетрпељивости и мржње. [9]

Али ако је положај грађанина деликатан, подједнако је незавидан и положај законодавца који се овако олако и без проучавања материје латио тако позамашног пројекта друштвеног инжењеринга. Чак и да се законодавац присетио обавезе да дефинише своје кључне појмове, у овом случају не би му ишло лако. Како сазнајемо на сајту *Wikipedia*, истина не неком строго научном извору, али ипак од практичне помоћи, и који би требало да буде доступан просечном члану српског парламента:

„Шта је то фашизам и фашистичка држава веома је спорно питање које је врло сложено и предмет оштрих несугласица. Историчари, политички научници и друге категорије научних радника водили су дуготрајне и острашћене дебате у односу на тачну природу фашизма и његова суштинска начела.“ Енциклопедија затим значајно додаје: „Јасно је да, уколико би се дефиниција ограничила на првобитни италијански фашизам, онда би појам ‘фашизма’ остао без великог значаја ван оквира италијанских политичких односа.“
[\[10\]](#)

Став Џорџа Орвела, познатог британског аналитичара савремених дистопија, бриљантног полемичара и проницљивог критичара политички мотивисане злоупотребе језика (посебно у дискурсу група надахнутих тоталитаризмом), кристално је јасан по овом питању: фашизам је магловит епитет, пежоративна етикета која се пакосно лепи људима и идејама који нам се не свиђају или са којима се не слажемо, у настојању да их на тај начин дискредитујемо.

Својом карактеристичном британском иронијом, Орвел каже да је „...реч фашизам скоро у потпуности лишена садржаја. У обичном разговору, она се користи чак неурачунљивије него ли у штампи...Са изузетком релативно малог броја фашистичких симпатизера, готово сваки Енглец би прихватио да је реч ‘силеџија’ синоним за ‘фашисту.’ То је отприлике нешто најсличније дефиницији ове страховито злоупотребљаване речи што постоји.“ [\[11\]](#)

То што Орвел каже, можда је и тачно, али ако појам силеџије узмемо као синоним за фашисту, онда имамо један други проблем, а то је да се поборници овог закона већ годинама на српској друштвеној и политичкој сцени понашају као силеџије. Међутим, они за себе инсистирају да су изразити анти-фашисти. Осим визионарског упозорења Хјуи Лонга (који, додуше, није био никакав интелектуалац већ прости популистички политичар) не би знали какво друго објашњење да понудимо за овај стварно сложени феномен.

Чини се да српска јавност има пуно разлога да буде веома забринута све бројнијим претњама основним и неутуђивим људским слободама које се надвијају над Србијом. Слобода мишљења, осећања, расположења, изражавања, иступања, расправљања... слобода да будемо опуштени и да не страхујемо од драконских казни за неку манифестацију необузданог духа коју анонимни друштвени цензори не одобравају... слобода да будемо особе које јесмо без да имамо да страхујемо да ће нас човекомрзци наоружани љигавим и примитивно сроченим „законским регулативама“ за то моћи узети на нишан... сви ти облици слободе налазе се у врло несигурном положају.

У једној правно уређеној држави постоји још једна ствар коју људи имају право да очекују: да ће закони бити усклађени, конзистентни, да се неће међусобно поништавати и да једним законом неће бити одузимана права која су другим дата. Како би се закон који коментаришемо могао ускладити са звучним одредбама такође српског „Закона о јавном информисању“ [\[12\]](#) где у члану 1 стоји дословце овако:

„Право на јавно информисање обухвата нарочито право на слободу изражавања мисли, слободу прикупљања, истраживања, објављивања и ширења идеја, информација и мишљења, слободу штампања и дистрибуције... слободу примања идеја, информација и мишљења...“

Јасно је да у „Закону о забрани манифестација неонацистичких и фашистичких организација и удружења“ нема ни трага од уважавања ових слобода, нити свести о њиховом постојању.

Они који прибегавају административној репресији то чине зато што знају да су без инструмената државне присиле немоћни и да равноправну интелектуалну дебату никада не би издржали. Та агресивна мањина зато представља најакутнију претњу људским правима у Србији данас. Она је непријатељ свих грађана, без обзира на етничку или верску припадност зато што би коначни успех њеног тоталитарног пројекта значио сурово ропство за све.

(Стефан Каргановић је председник холандске невладине организације *AmicusIuris* која интервенише пред надлежним европским установама у случајевима грубог нарушавања основних људских права, са посебним нагласком на прекршаје те врсте у политички неразвијеним балканским друштвима)

Прилог I

ЗАКОН

О забрани манифестација неонацистичких или фашистичких организација и удружења и забрани употребе неонацистичких или фашистичких симбола и обележја

Члан 1.

Овим законом уређује се забрана манифестација, истицање симбола или обележја или било каквог другог деловања неонацистичких или фашистичких организација и удружења, којима се на било који начин повређују уставна права или слободе грађана и прописују санкције за повреду овог закона.

Члан 2.

Забрањују се манифестације, истицање симбола или обележја или било какво друго деловање припадника и присталица неонацистичких и фашистичких организација и удружења којима се пропагирају идеје и делатности таквих организација и удружења.

Уколико надлежни орган утврди да регистрована организација или удружење поступају супротно одредби става 1. овог члана, покренуће поступак за брисање из регистра, у складу са законом.

Члан 3.

Забрањује се производња, умножавање, складиштење, презентација, величање или на било који други начин ширење пропагандног материјала, симбола или обележја којима се изазива, подстиче или шири мржња или нетрпељивост према слободним

опредељењима грађана, расна, национална, или верска мржња или нетрпељивост, пропагирају или оправдавају неонацистичке и фашистичке идеје и организације или се на други начин угрожава правни поредак.

Члан 4.

Забрањује се производња, умножавање, складиштење, презентација, ширење или на било који други начин употреба симбола којима се пропагирају или оправдавају идеје, радње или поступци лица за које су та лица осуђена за ратне злочине.

Члан 5.

Манифестацијом, истицањем симбола или обележја или било каквим другим деловањем припадника или присталица неонацистичких и фашистичких организација и удружења сматра се сваки организовани или спонтани јавни наступ на којем се изазива, подстиче или шири мржња или нетрпељивост према припадницима било којег народа, националне мањине, цркве или верске заједнице.

Члан 6.

Изазивањем, подстицањем и ширењем мржње или нетрпељивости у смислу члана 3. овог закона сматра се чињење доступним јавности симбола, обележја или пропагандног материјала који садрже неонацистичка или фашистичка обележја преко рачунарских система.

Пропагандним материјалом, симболима и обележјима из става 1. овог члана сматрају се нарочито: заставе, значке, ознаке, цртежи, графити, амблеми, фонографски записи, музички састави, фотографије, паролe, униформе, или делови униформи.

Неонацистичким или фашистичким организацијама или удружењима из члана 2. овог

закона сматрају се оне организације или удружења које у својим статутарним или програмским документима афирмишу или шире неонацистичке или фашистичке идеје и поступке.

Члан 7.

Новчаном казном од 5.000,00 до 50.000,00 динара казниће се за прекршај физичко лице које учествује у манифестацији, истиче симболе или обележја или деловањем на било који други начин као припадник или присталица неонацистичке или фашистичке организације или удружења пропагира идеје и делатност такве организације и удружења (члан 2).

За прекршај из става 1. овог члана казниће се и регистрована организација или удружење новчаном казном од 100.000,00 до 1.000.000,00 динара ако прекршај изврши физичко лице које је њен члан.

Члан 8.

Новчаном казном од 100.000,00 до 1.000.000,00 динара казниће се за прекршај правно лице ако:

1) производи, умножава, складишти, презентује, велича или на било који начин шири пропагандни материјал, симболе или обележја којима се изазива, подстиче или шири расна, национална или верска мржња или нетрпељивост, пропагирају или оправдавају неонацистичке или фашистичке идеје или организације или се на други начин угрожава правни поредак (члан 3);

2) производи, умножава, складишти, презентује, шири или на било који други начин употреби симболе којима се врши пропагирање или оправдавање идеја, радњи или поступака лица из члана 4. овог закона (члан 4).

Фашизмом против фашизма

Пише: Стефан Каргановић
понедељак, 22 јун 2009 16:24

За прекршај из става 1. овог члана казниће се одговорно лице у правном лицу новчаном казном од 5.000,00 до 50.000,00 динара.

За прекршај из става 1. овог члана казниће се предузетник новчаном казном од 50.000,00 до 500.000,00 динара.

За прекршај из става 1. овог члана казниће се физичко лице новчаном казном од 5.000,00 до 50.000,00 динара.

За прекршај из става 1. овог члана може се изрећи и заштитна мера одузимања предмета којим је прекршај извршен.

Члан 9.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од објављивања у "Службеном гласнику Републике Србије".

Прилог II

Многе установе и државе (довољно је само погледати оног последњег орла са десне стране), од древних времена па до данас, могли би да потпадну под оштрицу дилетантски написаног закона о фашистичким и неонацистичким манифестацијама, који је усвојила српска Скупштина:

Ако је већина посланика своје образовање стекла по Болоњским стандардима, онда је

Фашизмом против фашизма

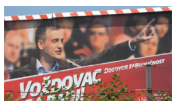
Пише: Стефан Каргановић
понедељак, 22 јун 2009 16:24

разумљиво што када су гласали нису знали неке појединости о историјском пореклу и коришћењу кукастог крста. Кривична пријава у Србији против нацистичког идеолога Гаутаме Буде, а то је нешто што члан 2. *Закона о забрани манифестација неонацистичких или фашистичких организација и удружења и забрани употребе неонацистичких или фашистичких симбола и обележја* сада налаже, можда би била комична:

Али кривична пријава против њега (члан 7.) и његове странке (члан 8.), са могућношћу новчане казне до 1.000.000,00 динара не само да би представљало delicious иронију, већ је то сада позитивна законом утврђена обавеза чије извршење је уједно и лакмус тест лицемерја структура које су овај закон донеле у сврху селективног застрашивања и ућуткивања грађана:

Да ли би било фер кривично гонити само заведену децу, који су без икаквих перспектива у једном рунираном друштву, и којима је понуда од 10 евра можда била добродошла да неке позирају за ову слику као доказ постојања фашистичке опасности у Србији, док мини фирери мирно уживају све почести и прећутну амнестију? :

[1] State of South Dakota: Legislative drafting manual,” с. 3, на интернет страници: <http://legis.state.sd.us/general/DraftingManual.pdf>

[2] Joint Practical Guide: Guide of the European Parliament, the Council and the Commission, на интернет страници: <http://eur-lex.europa.eu/en/techleg/index.htm>

[3] Члан 1.1, види горе

[4] Члан 1.2, види горе

[5] У члану 6. закона који коментаришемо, кључни појмови се дефинишу сами собом: што нам ни мало не помаже да се снађемо у смислу наведених европских стандарда: „Неонацистичким или фашистичким организацијама или удружењима из члана 2. овог закона сматрају се оне организације или удружења које у својим статутарним или програмским документима афирмишу или шире неонацистичке или фашистичке идеје и поступке.“

[6] Члан 3, види горе.

[7] Две иницијативе, које иду паралелно са доношењем овог закона, наговештавају лавину рестриктивних мера које су у припреми: (1) именовање од стране Специјалног тужилаштва анонимног петочланог одбора да „испита“ делатност тзв. новинара-ратних хушкача током деведесетих година са могућношћу њиховог позивања на кривичну одговорност (*Данас*, 14 јуни 2009), и (2) истовремено, Медијска документација Ебарт захтева увођење лиценце за бављење новинарством уз обавезу да се делатници ове професије придржавају строго прописаних језичних норми или да буду подвргнути санкцији (*Глас јавности*, 20 јуни 2009). Само две опаске у вези са овим биће довољне: (1) да ли Специјално тужилаштво (које би требало да буде састављено од лица са правним образовањем) зна да је примењивање законских норми са ретроактивним дејством у цивилизованим државама неприхватљиво, и да ли је претходно утврдило да су „ратно-хушкачки“ искази које жели да инкриминише у време када су били изречени заиста били против закона?; (2) да ли је предлагачима лиценцираног новинарства познат став из члана 2. Закона о јавном информисању, где пише: „Јавно информисање је слободно и у интересу јавности. Јавно информисање не подлеже цензури“?

[8] Члан 14, види горе.

Фашизмом против фашизма

Пише: Стефан Каргановић
понедељак, 22 јун 2009 16:24

---

[9] Казне, које овај закон предвиђа, крећу се до милион динара (члан 7.), што је свакако довољно да већини најодважнијих потенцијалних корисника слободе говора унапред запуши уста.

[10] Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Definitions_of_fascism

[11] George Orwell: 'What is Fascism?'

[12] Службени гласник РС, бр. 43-2003 и 61-2005.